

การบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เพื่อ
ส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคล

Financial Management Based on the Principles
of Diṭṭhadhammikatta for Promoting Personal
Financial Literacy

พระสมุห์พิสุทธิ์ วิสุทฺโธ

Phra Samu Pisut Wisuttho

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: wisuttho.pisut@gmail.com

ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน

Dr.Kannikar Khaw-ngern

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: kannikar.khaw@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 16 ธันวาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 5 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 7 กุมภาพันธ์ 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล และ 2) สังเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับใช้พัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการตีความเชิงปรัชญา ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาที่เกี่ยวข้อง ส่วนข้อมูลรอง ได้แก่ เอกสารและบทความทางวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ความฉลาดรู้ทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินร่วมสมัย การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยจัดกลุ่มประเด็นหลักและประเด็นรอง จากนั้นทำการสังเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงหลักธรรมกับแนวคิดการจัดการเงินในบริบทเศรษฐกิจร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางจริยธรรม โดยองค์ธรรมทั้ง 4 ได้แก่ อุภูฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชิวิตา สามารถอธิบายโครงสร้างพฤติกรรมทางการเงินได้อย่างครบวงจร ตั้งแต่การแสวงหารายได้อย่างสุจริต การรักษาและเพิ่มพูนทรัพย์ การควบคุมการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ไปจนถึงการเรียนรู้ทางการเงินผ่านเครือข่ายทางสังคม ผลการวิเคราะห์ยังแสดงให้เห็นว่า หลักธรรมดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดรู้ทางการเงิน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และการกำกับตนเอง โดยเฉพาะบทบาทของกัลยาณมิตตตาในฐานะทุนทางสังคมที่ช่วยลดพฤติกรรมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และส่งเสริมการสร้างวินัยทางการเงินในระยะยาว การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับแนวคิดการบริหารจัดการเงินร่วมสมัยสามารถช่วยยกระดับความฉลาดรู้ทางการเงินจากการรับรู้เชิงวิชาการไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ กล่าวได้ว่า การบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นกรอบจริยธรรมตามแนวเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคล และกำกับพฤติกรรมทางการเงินในบริบทเศรษฐกิจสมัยใหม่

ให้เกิดประสิทธิผล งานวิจัยนี้จึงมีคุณค่าเชิงทฤษฎีในการขยายองค์ความรู้ด้านการเงินส่วนบุคคลภายใต้กรอบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: ทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ การบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล
ความฉลาดรู้ทางการเงิน เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

Abstract

This research article aims to: (1) analyze the principle of Diṭṭhadhammikāttha as a framework for personal financial management, and (2) synthesize the principle of Diṭṭhadhammikāttha for developing contemporary approaches to promoting financial literacy. The study employs a documentary research methodology in conjunction with content analysis and philosophical interpretation. The primary sources of data include the Pāli Canon and relevant commentarial texts. Secondary sources consist of academic documents and scholarly articles on Buddhist economics, financial literacy, and contemporary financial behavior. Data analysis was conducted by categorizing key and sub-themes, followed by a systematic synthesis to integrate Buddhist principles with financial management concepts within the context of the contemporary economy.

The findings reveal that Diṭṭhadhammikāttha functions as an integrated framework for personal financial management encompassing both economic and ethical dimensions. The four constituent principles—Uṭṭhānasampadā (diligent income generation), Ārakkhasampadā (protection and accumulation of wealth), Kalyāṇamittatā (supportive social networks), and Samajīvitā (balanced and moderate consumption)—collectively

explain the structure of financial behavior in a comprehensive manner. These principles address financial conduct from earning income through honest means, preserving and enhancing wealth, regulating consumption responsibly, to learning financial practices through social networks. The analysis further indicates that these principles align closely with the core components of financial literacy, including knowledge, skills, behavior, and self-regulation. In particular, Kalyāṇamittatā plays a significant role as social capital that helps reduce excessive consumption and fosters long-term financial discipline. The integration of Diṭṭhadhammikattha with contemporary financial management concepts contributes to elevating financial literacy from theoretical awareness to practical application in everyday life. The study demonstrates that personal financial management grounded in this Buddhist principle extends beyond the technical allocation of resources and represents an ethical framework rooted in Buddhist economics. Such a framework effectively guides financial behavior in modern economic contexts while promoting both financial stability and moral balance. Consequently, this research offers theoretical value by expanding the body of knowledge on personal finance within the domain of Buddhist economics.

Keywords: Diṭṭhadhammikattha, Personal Financial Management, Financial Literacy, Buddhist Economics

1. บทนำ

ในบริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย บุคคลและครัวเรือนในสังคมไทยกำลังเผชิญกับความไม่มั่นคงทางการเงินในระดับที่ทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ที่น่าสังเกตคือ หนี้ครัวเรือนได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ¹ เช่น สถานการณ์ในปัจจุบัน ทั้งบุคคลและครัวเรือนมีหนี้ที่เพิ่มสูงขึ้น มีอัตราการออมที่อยู่ในระดับต่ำ เพราะการขาดวินัยในการจัดทำงบประมาณส่วนบุคคล ที่เป็นปัญหาลักษณะเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจระดับฐานราก ปรากฏการณ์นี้ไม่ได้สะท้อนเพียงปัญหาเชิงรายได้ แต่แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงพฤติกรรมและเชิงคุณค่าที่ฝังรากลึกในสังคมไทย เนื่องจากการตัดสินใจใช้จ่ายเงินโดยทั่วไปจะใช้พื้นฐานความสะดวกที่ขาดเหตุผล² ซึ่งแม้ระบบการเงินดิจิทัลและเทคโนโลยีทางการเงินจะขยายตัวอย่างรวดเร็วและเข้าถึงประชาชน แต่หลักฐานเชิงประจักษ์จำนวนมากชี้ให้เห็นว่า การเข้าถึงบริการทางการเงินเพียงอย่างเดียวไม่ได้ทำให้ประชาชนมีวินัยทางการเงินเพิ่มขึ้น การใช้จ่ายตามแรงกระตุ้นทางอารมณ์ การบริโภคตามกระแสสังคม และแรงกดดันจากวัฒนธรรมบริโภคนิยมยังมีอิทธิพลครอบงำการตัดสินใจทางการเงินของบุคคล นอกจากนี้ ยังพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรรมก็ได้รับอิทธิพลตามด้วย³ ที่น่าสังเกตคือ สภาพการณ์เช่นนี้ส่งผลให้การจัดการเงินส่วนบุคคลจำนวนมากตกอยู่ในวงจรของความเปราะบางและความเสี่ยงซ้ำซ้อน ดังนั้น ความไม่มั่นคงทางการเงินจึงไม่ใช่เพียงปัญหาด้านปริมาณของรายได้ แต่เป็นปัญหาเชิงคุณภาพของกระบวนการตัดสินใจ วินัยในตน และระบบค่านิยมทางวัตถุเพื่อรักษาสถานะทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ขาดการนำแนวคิดและหลัก

1. กัทรพล ใจเย็น และคณะ, “วิกฤตหนี้ครัวเรือนของไทยในยุคเศรษฐกิจโลกถดถอย: ปัญหาและทางออก”, *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2566), 213-223.
2. สุริยะ หาญพิชัย, “หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรไทย: สถานภาพความรู้ปัจจุบัน และข้อสังเกตบางประการ”, *Journal of Modern Learning Development*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2563), 191-213.
3. ปิยรัช ผงอินทร และคณะ, “ปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน กรณีศึกษาเกษตรกรในจังหวัดนครพนม”, *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567), 87-103.

การจัดการทรัพย์สินตามแนวทางของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมาใช้ในการดำเนินงาน⁴

เมื่อพิจารณาในระดับมหภาค ความเปราะบางของครัวเรือนยังส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคม โดยหากไม่มีการแก้ไขอย่างเป็นระบบด้วยการส่งเสริมให้มีวิธีการบริหารจัดการเงินอย่างถูกต้อง อาจเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยากต่อการแก้ไข⁵ ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคล แต่เป็นประเด็นสาธารณะที่ต้องการรอบคิดในการแก้ไขอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะกรอบที่สามารถเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจเข้ากับมิติทางสังคมและจิตวิญญาณ จากหลักการดังกล่าว จุดเริ่มต้นของการแสวงหากรอบคิด จึงนำไปสู่การทบทวนบทบาทของ “ความฉลาดรู้ทางการเงิน” ในบริบทวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย ที่คาดว่าจะสามารถนำมาใช้เป็นกลไกส่วนหนึ่งสำหรับการส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลให้ดีขึ้น ในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาถึงการจัดการเงินของบุคคลและครัวเรือนในสังคมไทย จะพบว่า มีงานวิจัยร่วมสมัยด้านพฤติกรรมทางการเงินแสดงให้เห็นตรงกันว่า “ความฉลาดรู้ทางการเงิน” ไม่ได้เป็นเพียงความรู้เชิงวิชาการด้านการคำนวณหรือการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงิน แต่เป็นความสามารถเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงทักษะ ความคิดเชิงเหตุผล คุณธรรม และการกำกับตนเองเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่เพียงแต่บุคคลจะต้องเข้าใจ แต่สมาชิกในครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเงินด้วย⁶ ที่ในระดับปัจเจกบุคคล ความฉลาดรู้ทางการเงินจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจด้านรายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน และการบริหารความเสี่ยงอย่างรอบคอบ ขณะที่ในระดับครัวเรือน ความฉลาดรู้ทางการเงินยังสัมพันธ์กับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงในชีวิต และความสามารถในการรับมือกับความไม่แน่นอน ซึ่งหากพิจารณาจะพบว่า ในวัยเยาวชนที่เป็นบุคคล

4. พระพิภพ สีสมนุโน (ใจดี) และคณะ, “แนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินตามแนวพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่”, *วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2563), 39–51.
5. ประภัสสร คำสวัสดิ์ และคณะ, “ปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคที่ส่งผลต่อหนี้ภาคครัวเรือนของประเทศไทย”, *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568), 137–147.
6. พระอธิการจรัส จารุธมโม และคณะ, “การศึกษาแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สินเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566), 865–873.

ระดับความฉลาดรู้ทางการเงินยังอยู่ในระดับที่ต่ำ และต้องได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น⁷ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความฉลาดรู้ทางการเงินของครอบครัวไทยจะพบว่า ยังอยู่ในระดับที่ต่ำ เนื่องจากกรอบแนวคิดด้านความรู้ทางการเงินในกระแสหลักส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นบนฐานของเศรษฐศาสตร์ตะวันตกและเน้นพฤติกรรมศาสตร์เชิงประจักษ์นิยม ไม่สอดคล้องกับบริบทไทย เช่น ในการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จะพบว่า หลักการดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมที่เกิดขึ้นบ้างเล็กน้อย⁸ ที่น่าสังเกตคือ กรอบคิดนี้จะมุ่งเน้นการเพิ่มผลตอบแทน การสะสมทรัพย์ และการบริหารความเสี่ยงเชิงตัวเลข ในทางตรงกันข้าม มิติด้านจริยธรรม คุณค่า และความหมายของการใช้ทรัพย์ในฐานะเครื่องมือของการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามวัฒนธรรมไทยจะได้รับการกล่าวถึงน้อย⁹

เมื่อกรอบคิดของตะวันตกถูกนำมาปรับใช้ในสังคมไทยที่มีรากฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมเฉพาะ จึงเกิดความไม่สอดคล้องระหว่าง “วิธีคิดทางการเงินแบบสมัยใหม่” กับ “โลกทัศน์ทางพุทธศาสนา” จึงทำให้การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมได้ เนื่องจากเน้นการลงทุนในทุนนิยมที่คุณค่าจะได้รับการตอบแทนเป็นตัวเลข แต่ในหลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธไม่เพียงแต่การได้รับการตอบแทนกลับคืน ยังให้ความสำคัญกับคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนความสุขที่ได้¹⁰ ดังนั้น วิธีคิดทางการเงินสมัยใหม่ไม่ได้สัมผัสถึงระบบคุณค่าและความเชื่อที่เป็นแก่นของการตัดสินใจของบุคคล ช่องว่างดังกล่าวนี้ จึงนำไปสู่ความจำเป็นในการสืบค้นกรอบจริยธรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของสังคมไทย

7. พัชราภา อินทพรต และคณะ, “ความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนระดับปริญญาตรี สถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชน”, *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2566): 1-14.
8. มุทิทา ย่องไทยสง และคณะ, “การพัฒนาความฉลาดรู้การเงินโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา”, *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2567), 38-53.
9. พระมหาสุกวิญญู ปกสุสโร (วิราม) และคณะ, “การศึกษาเปรียบเทียบพุทธจริยศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์ทั่วไป”, *วารสาร มจร. เลข บริทัศน์*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563), 84-99.
10. พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ และคณะ, “หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมหลักแห่งเศรษฐศาสตร์”, *วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์*, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568), 22-33.

สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา หากพิจารณาถึงการบริหารจัดการเงินตามแนวทางที่ศาสนาได้วางหลักไว้ โดยเฉพาะหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่จะช่วยให้บุคคลสามารถกำกับพฤติกรรมกรรมการจัดการเงินส่วนบุคคลบนฐานคุณธรรมที่นำไปสู่ความสมดุลของการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹¹ หลักธรรมดังกล่าวให้ความสำคัญกับการแสวงหารายได้ด้วยความขยันและสุจริต รวมถึงการรักษาทรัพย์และบริหารความเสี่ยงอย่างรอบคอบ การใช้พลังของเครือข่ายทางสังคมที่เกื้อหนุนต่อพฤติกรรมทางการเงินที่ถูกต้อง และที่สำคัญคือการควบคุมการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับรายได้และฐานะที่แท้จริง¹² ดังนั้น เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้าง หลักธรรมทั้ง 4 จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับแก่นของความฉลาดรู้ทางการเงินในความหมายร่วมสมัย ที่ต้องบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ทั้งการหารายได้ การออม การบริหารหนี้ การบริหารความเสี่ยง และการควบคุมการใช้จ่าย ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบบนฐานคุณธรรมและจริยธรรม¹³ ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่เน้นศึกษาประสิทธิภาพของเครื่องมือทางการเงินดิจิทัลในเชิงวิชาการ แต่พบว่าส่วนใหญ่ยังไม่ได้วิเคราะห์รากฐานเชิงคุณธรรมของพฤติกรรมการใช้เงินอย่างละเอียด¹⁴ ผลลัพธ์ที่ตามมาคือแนวทางที่ได้มักเน้นการจัดการเงินเชิงกลไก แต่ไม่สามารถเปลี่ยนโครงสร้างวิถีคิดและการกำกับตนเองของบุคคลได้อย่างแท้จริง¹⁵ ซึ่งช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าวทำให้การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในบริษัทไทยขาดรากฐานเชิงจริยธรรมที่

11. วิสุทธินันท์ นิลพัฒน์, “พุทธวิธีสำหรับการสร้างสมดุลชีวิตกับการทำงาน”, *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2567), 152–162.
12. พระครูสุวรรณลธิธาดา (สุวิจักขณ์ มหาวีโร), “ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิต”, *วารสารนวัตศาสตร์ศึกษาศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2567), 15–27.
13. พระครูสุภัททกิจจานุการ และคณะ, “หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ”, *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2565), 406–423.
14. พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์, “เงินดิจิทัลกับเสรีภาพทางการเงินสู่ระบบเศรษฐกิจประเทศไทย”, *วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2564), 79–91.
15. พระปลัดวีระศักดิ์ ธีรังกูโร (ปกคำ) และคณะ, “การบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี”, *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2567), 275–285.

มั่นคง นอกจากนี้ยังทำให้การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมทางการเงินเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของกระบวนการคิดและการดำรงชีวิต สภาพการณ์นี้จึงตอกย้ำถึงความจำเป็นของการยกระดับหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลไปสู่กรอบการวิจัยเชิงระบบอย่างจริงจัง

จากเนื้อหาที่นำเสนอข้างต้นจะเห็นว่า ความสามารถในการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลเป็นทั้งปัญหาเชิงโครงสร้างและเชิงจริยธรรม จึงนำมาสู่ประเด็นคำถามว่า หลักธรรมนี้จะสามารถจัดวางเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างไร อีกทั้ง การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับแนวคิดความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัยจะมีศักยภาพในการเสริมสร้างวินัยทางการเงินและความมั่นคงในชีวิตของบุคคลได้เพียงใดบ้าง ซึ่งคำถามเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงคำถามเชิงวิชาการ แต่เป็นคำถามที่มีนัยสำคัญต่อการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ทางการเงิน การพัฒนานโยบาย และการสร้างนวัตกรรมทางสังคมด้วย ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์หลักธรรมในเชิงโครงสร้าง วิเคราะห์ถึงความเชื่อมโยงกับแนวคิดความฉลาดรู้ทางการเงินในมิติพฤติกรรม เศรษฐกิจ และคุณธรรม ที่คาดว่าจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อยกระดับการจัดการเงินส่วนบุคคลจากเครื่องมือเชิงวิชาการสู่กระบวนการพัฒนาชีวิตเชิงคุณธรรม นอกจากนี้ ยังมีความคาดหวังในเชิงวิชาการว่า ผลการศึกษาจะสามารถนำไปสู่การขยายพรมแดนของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธและการศึกษาด้านความฉลาดรู้ทางการเงินในเชิงนโยบายได้ รวมถึงสามารถใช้เป็นฐานในการออกแบบกรอบการพัฒนาวินัยทางการเงินที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย ที่จะมีผลไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน ที่ส่งผลต่อความสามารถในการบริหารจัดการเงินบนฐานของความมั่นคงทางรายได้ ควบคู่กับการรู้จักใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด รวมถึงการรู้จักหาทรัพย์สินและรักษาทรัพย์สินบนฐานจริยธรรมและคุณธรรม จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ดังนี้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อวิเคราะห์หลักทฤษฎีธรรมาภิบาลในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล

2.2 เพื่อสังเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับใช้พัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยวิเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์จาก คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ความฉลาดรู้ทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินร่วมสมัย ที่ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ด้วยการแบ่งกลุ่มประเด็นหลัก และกลุ่มประเด็นรอง จากนั้นทำการตีความหมายและสังเคราะห์เชิงปรัชญา เพื่อเชื่อมโยงหลักธรรมกับแนวคิดการจัดการเงินในสังคมปัจจุบัน โดยในการรวบรวมข้อมูลได้อาศัยแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วยพระไตรปิฎก รวมถึงข้อความพระสูตรที่เกี่ยวข้องและอธิบายถึงการเลี้ยงชีพชอบ การใช้จ่ายทรัพย์ และความรับผิดชอบของครัวเรือนฆราวาส โดยเฉพาะที่ฆนิกาย อังคุตตรนิกาย และคัมภีร์อรรถกถาที่เกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เนื่องจากข้อความในพระสูตรเหล่านี้เป็นรากฐานทางคำสอนที่ใช้ในการตีความมุมมองทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรและเศรษฐศาสตร์เชิงจิตวิญญาณ

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เป็นเอกสารทางวิชาการ งานประพันธ์ ฯลฯ ที่มีการเรียบเรียงเนื้อหาในลักษณะการสังเคราะห์จากข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความจากวารสารกลุ่ม TCI หรือ Scopus ตลอดจนรายงานของสถาบันฯ ที่นำเสนอเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับหัวข้อ เช่น เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ความรู้ทางการเงิน การเงินเชิงจริยธรรม ฯลฯ

กล่าวได้ว่า การจัดกลุ่มแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่ใช้ในการวิจัยเชิงเอกสารครั้งนี้ มีการใช้เนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งข้อมูลทางพระพุทธศาสนา รวมถึงงานวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ความฉลาดรู้ทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินในสังคมร่วมสมัย ที่มีความเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยข้อมูลทั้งหมดได้ใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการตีความเชิงปรัชญาในการสร้างกรอบการบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์อย่างเป็นระบบ ในลำดับต่อไปจะได้บรรยายถึงผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ไปตามลำดับ

4. ผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการวิจัยเอกสารครั้งนี้แสดงให้เห็นทราบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถประยุกต์เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบของความฉลาดรู้ทางการเงิน ได้แก่ รายได้ การออม การใช้จ่ายอย่างมีวินัย และความมั่นคงในชีวิต ซึ่งรายละเอียดที่จะบรรยายต่อไปนี้ ยึดตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กล่าวถึงหลักการของหลักธรรมฯ ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล จากนั้นจะบรรยายเกี่ยวกับการนำไปใช้ในการพัฒนาแนวทางสำหรับการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย

4.1 หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่มุ่งให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน หัวใจสำคัญคือ การส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีความมั่นคง ที่ไม่เพียงแต่ความสำเร็จด้านการทำงานและการดำรงชีวิตยังเกี่ยวข้องกับการบริหารการเงินส่วนบุคคลที่เป็นการวางแผนรายรับและรายจ่าย รวมถึงการรู้จักออมเงินและการใช้จ่ายอย่างมีวินัย เพื่อป้องกันปัญหาทางการเงินและสร้างความมั่นคงในชีวิต หลักธรรมนี้สามารถใช้เป็นกรอบทางการเงินได้อย่างเหมาะสม โดยยึดความขยัน ประหยัด รอบคอบ และมีวิถีการดำเนินชีวิตอย่างพอดี ซึ่งโดยทั่วไปหลักธรรมนี้จะเป็นที่รู้จักว่าเน้นใน “ประโยชน์ในปัจจุบัน” ที่มุ่งเน้นความมั่นคงของชีวิต ฆราวาสทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และจริยธรรม โดยประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ อุกุฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา¹⁶ ซึ่งล้วนสัมพันธ์โดยตรงกับการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจของบุคคล เมื่อพิจารณาเชิงโครงสร้างจะพบว่า องค์ธรรมทั้ง 4 สามารถจัดวางเป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างเป็นระบบ เช่น หลักอุกุฐานสัมปทา เป็นฐานของการแสวงหารายได้ด้วยความขยัน ความรับผิดชอบ และความสุจริตในสัมมาอาชีวะ หลักอารักขสัมปทา เป็นกลไกของการรักษาทรัพย์ผ่านการออม การสำรองเงิน และการป้องกันความเสี่ยง หลัก

16. อ.อรรถก. 23/144/289 (ไทย.มจร).

กัลยาณมิตตตา เป็นเงื่อนไขด้านสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการถ่ายทอดพฤติกรรม การเงินที่เหมาะสม และหลักสมชีวิตา เป็นกลไกควบคุมการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับฐานะและความจำเป็น เมื่อองค์ธรรมเหล่านี้ทำงานร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดวงจรการจัดการเงินที่มีทั้งมิติการสร้างทรัพย์สิน การรักษาทรัพย์สิน และการใช้ทรัพย์สินอย่างสมดุล ดังนั้น การจัดวางหลักธรรมนี้ให้เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล จึงเป็นการนำโครงสร้างเชิงจริยศาสตร์มาทำหน้าที่กำกับกระบวนการตัดสินใจทางการเงินอย่างเป็นระบบ จุดแข็งของกรอบนี้อยู่ที่การเชื่อมโยงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจเข้ากับการพัฒนาชีวิตแบบองค์รวม

เมื่อพิจารณาในเชิงพฤติกรรมการเงินร่วมสมัยพบว่า พฤติกรรมการจัดการเงินของบุคคลมีความสอดคล้องกับองค์ธรรมของหลักธรรมนี้ เช่น การประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอและการแสวงหารายได้ด้วยความสุจริต สะท้อนถึงหลักอุฏฐานสัมปทาอย่างชัดเจน การทำบุญซิริยารับและรายจ่าย การออมเงินตามฤดูกาล และการกั้นเงินสำรองฉุกเฉิน สะท้อนถึงการทำงานของอารักขสัมปทาในชีวิตจริง การรับคำแนะนำด้านการเงินจากครอบครัว พระสงฆ์และกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เป็นตัวอย่างของกัลยาณมิตตตาในเชิงเศรษฐกิจ ส่วนการจัดการรายจ่ายให้สอดคล้องกับรายได้ การหลีกเลี่ยงความฟุ่มเฟือย และการไม่ก่อหนี้เกินตัว แสดงถึงสมชีวิตาในเชิงพฤติกรรม ซึ่งงานวิจัยด้านพฤติกรรมทางการเงินยืนยันว่าบุคคลที่มีวินัยในลักษณะดังกล่าวจะมีเสถียรภาพทางการเงินสูงกว่าผู้ที่ใช้เงินฟุ่มเฟือย ดังนั้น ความสำคัญของหลักธรรมฯ จึงไม่ได้อยู่ในฐานะหลักคำสอนทางศาสนา แต่อยู่ที่ความสามารถในการอธิบายและกำกับพฤติกรรมทางการเงินที่เกิดขึ้น

เมื่อสังเคราะห์เนื้อหาสำคัญของหลักธรรมนี้ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลในเชิงระบบจะเห็นว่า สามารถจัดเป็นโครงสร้างการจัดการเงินที่สมบูรณ์ในตัวเอง โครงสร้างดังกล่าวเริ่มจากการสร้างรายได้อย่างถูกต้องตามหลักอุฏฐานสัมปทา ต่อด้วยการรักษาทรัพย์สินตามหลักอารักขสัมปทา หล่อหลอมการเรียนรู้ทางการเงินผ่านหลักกัลยาณมิตตตา และกำกับการใช้จ่ายด้วยหลักสมชีวิตา โดยจากรายละเอียดดังกล่าว กรอบนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างจากกรอบการเงินกระแสหลัก ซึ่งเน้นผลตอบแทนและประสิทธิภาพเชิงตัวเลข แต่หลักการของหลักธรรมนี้

จะเน้นที่ความสมดุลระหว่างความมั่นคงทางวัตถุกับความตั้งใจที่เน้นการมีคุณธรรม เช่น บุคคลที่มีรายได้สูงแต่ขาดสมชีวิตาและอารักขสัมปทาทย่อมประสบปัญหาหนี้สิน ในทางกลับกัน บุคคลที่มีรายได้ปานกลางแต่ยึดมั่นในอุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา และสมชีวิตา จะสามารถดำรงชีพอย่างมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่ผ่านมามีผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความมั่นคงทางการเงินไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างการจัดการเงินที่ตั้งอยู่บนฐานจริยธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่า การกำหนดให้หลักธรรมนี้เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลจึงถือได้ว่าเป็นการยกระดับการจัดการเงินจากเทคนิคทางการเงินไปสู่กระบวนการพัฒนาชีวิตเชิงคุณธรรมอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ถึงแก่นสาระของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลยังพบอีกว่า พฤติกรรมการจัดการเงินของบุคคลและครัวเรือนในสังคมไทยมีลักษณะที่สัมพันธ์กับหลักธรรมนี้ เช่น จะประกอบอาชีพสุจริต มีการมุ่งหารายได้ด้วยความเพียรพยายาม และการยึดถือความสุจริตในสัมมาอาชีพ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวได้สะท้อนถึงหลักอุฏฐานสัมปทา โดยเอกสารด้านเศรษฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมและการเงินครัวเรือนที่เป็นผลจากการศึกษาระบุว่า รายได้ที่มั่นคงจากการทำงานอย่างต่อเนื่องถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางการเงินที่เอื้อต่อการวางแผนทางการเงิน ที่น่าสนใจอีกคือ มีผลงานวิจัยได้อธิบายให้ทราบว่า ประชากรบางกลุ่มในสังคมมีพฤติกรรมการทำบัญชีรายรับและรายจ่ายในระดับครัวเรือน โดยปรากฏการณ์ดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกในด้านอารักขสัมปทา นอกจากนี้ ยังมีบทความวิจัยกล่าวถึงอีกว่า ครอบครัวไทยในปัจจุบันมีพฤติกรรมการออมทั้งในรูปแบบเงินฝาก การออมตามฤดูกาล และการออมผ่านกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวได้สะท้อนความพยายามในการรักษาทรัพย์และสร้างหลักประกันต่อความไม่แน่นอนในอนาคต

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักธรรมนี้ ทำให้เห็นแนวทางการประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ อุฏฐานสัมปทา เป็นองค์ประกอบด้านความพร้อมของความขยันในการประกอบอาชีพสุจริต โดยครอบคลุมทั้งการมีความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบ ความเพียร และการพัฒนาทักษะ

ที่จำเป็นต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ ไม่ว่าจะเป็นงานประจำ อาชีพอิสระ เกษตรกรรม ค้าขาย หรือกิจการชุมชน ทั้งนี้ อาชีพดังกล่าวต้องเป็นงานที่ชอบธรรมและไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ส่วนอาร์กขสัมปทา เป็นองค์ประกอบด้านความพร้อมของการรักษาทรัพย์ เช่น การรู้จักเก็บออม ใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง วางแผนรายรับรายจ่าย มีเงินสำรอง และรู้จักป้องกันความเสี่ยงทางการเงินในระดับที่เหมาะสม สำหรับภักตยานมิตตตา เป็นองค์ประกอบด้านการคบหามิตรดีหรือมีเครือข่ายทางสังคมที่เกื้อกูล ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการสร้างรายได้และการเก็บออม เพราะมิตรที่ดีสามารถให้คำแนะนำ สนับสนุนโอกาสทางอาชีพ และปลุกฝังวินัยทางการเงินที่เหมาะสมได้ สุดท้ายคือสมชีวิตา เป็นองค์ประกอบด้านการดำเนินชีวิตให้พอเหมาะพอดีกับฐานะ รายได้ และภาระของตน ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ตระหนี่ และไม่ใช้จ่ายเงินกำลัง หลักการสำคัญคือ ใช้ทรัพย์อย่างมีเหตุผล คำนึงถึงความจำเป็น ประโยชน์ และผลกระทบในระยะยาว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พฤติกรรมการออมและการรักษาทรัพย์ของคนไทยในสังคมร่วมสมัย ได้รับการขัดเกลาผ่านวิถีชีวิต ครอบครัว ชุมชน ค่านิยมทางศาสนา และที่สำคัญ ยังได้รับอิทธิพลจากกระแสบริโภคนิยมด้วย ดังนั้น บุคคลและครัวเรือนจึงควรนำหลักธรรมนี้มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการบริหารจัดการเงินอย่างเป็นระบบที่ประสานกันตั้งแต่การหาเงิน การเก็บรักษา การได้รับแรงเกื้อหนุนทางสังคม ไปจนถึงการใช้เงินอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการเสริมสร้างวินัยทางการเงินและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

4.2 หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการประยุกต์เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย

ดังที่กล่าวข้างต้น หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ถือได้ว่าเจาะจงใน “ประโยชน์ในปัจจุบัน” ที่ให้ความสำคัญกับความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และการบริหารจัดการเงินที่ครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้บุคคลมีความฉลาดรู้ทางการเงิน ที่เป็นความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการเงินของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่เพียงแต่รู้และเข้าใจในการจัดการ ยังครอบคลุมการวางแผนรายรับ รายจ่าย การออม และการลงทุนอย่างรอบคอบ ที่สำคัญช่วยให้อัตตสันใจทางการเงินได้อย่างเหมาะสมและมี

เหตุผล นั่นคือ สามารถลดความเสี่ยงจากหนี้สินและปัญหาทางการเงินในอนาคต ที่อธิบายได้ว่า เมื่อบุคคลนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ จะมีศักยภาพในการจัดการรายรับและรายจ่ายดีขึ้น เนื่องจากเป็นผู้มีความรอบรู้ทางการเงินที่รู้จักหารัพยา โดยการยึดหลักความขยันในการหารายได้และความประหยัดในการใช้จ่าย พร้อมกับเป็นบุคคลที่รู้จักรักษาทรัพย์สินและวางแผนการเงินอย่างรอบคอบ รวมถึงการใช้ชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีกับฐานะของตน ซึ่งผลจากการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารพบว่า หลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันภัยมีโครงสร้างทางความคิดที่สอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของความฉลาดรู้ทางการเงินในยุคปัจจุบัน เช่น อุดมฐานสัมปทาสอดคล้องกับมิติความสามารถในการหารายได้และการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของบุคคล ขณะที่อารักขสัมปทาสัมพันธ์กับทักษะการออม การบริหารความเสี่ยง และการคุ้มครองทรัพย์สิน โดยกัลยาณมิตตตาสะท้อนมิติของการเรียนรู้ทางการเงินผ่านเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนสมชีวิตาสัมพันธ์กับวินัยในการใช้จ่ายและการควบคุมพฤติกรรมการบริโภค ดังนั้น เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้าง จะเห็นว่า หลักธรรมทั้ง 4 สามารถกำหนดเป็นระบบความฉลาดรู้ทางการเงินบนฐานจริยธรรม ที่มีความครบถ้วนทั้งด้านความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และการกำกับตนเอง ที่น่าสนใจคือ มีเอกสารด้านการเงินร่วมสมัยระบุว่า ความฉลาดรู้ทางการเงินไม่ใช่เพียงการรู้ข้อมูลทางการเงิน แต่รวมถึงความสามารถในการยับยั้งพฤติกรรมเสี่ยงและการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับแก่นของสมชีวิตาและอารักขสัมปทา โดยผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ขออธิบายได้ว่า หลักธรรมนี้ไม่ได้เป็นเพียงหลักธรรมเชิงศาสนา แต่เป็นกรอบโครงสร้างเชิงจริยธรรมที่สามารถรองรับการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในบริบทสังคมร่วมสมัยได้

ดังนั้น เมื่อเชื่อมโยงการสังเคราะห์หลักธรรมทั้ง 4 ประการเข้ากับพฤติกรรมทางการเงินของบุคคล ได้ข้อค้นพบที่แสดงให้เห็นถึงการมีเป้าหมายในการบริหารรายได้ การเก็บออม และการวางแผนการใช้เงิน เช่น ครอบครัวยุคใหม่ในเขตชนบทที่ยึดการทำงานสุจริตและการออมเป็นหลัก จะมีการจัดสรรรายได้เพื่อการอุปโภคบริโภค การออม และการดูแลสมาชิกในครอบครัวอย่างสมดุล ซึ่งระบุให้ทราบว่า มีการประพฤติปฏิบัติสอดคล้องกับหลักอุดมฐานสัมปทา อารักขสัมปทา และสมชีวิตา อีกตัวอย่างคือ

กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนและสหกรณ์วัด ที่ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร โดยเฉพาะการส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเงินทั้งในเชิงเทคนิค วิธีการและเชิงคุณธรรม โดยมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมออมแบบมีเป้าหมาย การช่วยเหลือกันในการออม และ การไม่เอาเปรียบกันทางการเงิน ที่กล่าวได้ว่าเป็นบทบาทของเพื่อนที่ดีอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นจะเห็นว่า พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงกับแนวทางของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานคิดสำหรับการพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเชิงการพัฒนาแนวทางเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย จะเห็นว่า สามารถประยุกต์องค์ธรรมทั้ง 4 ไปสู่กรอบการพัฒนาในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้ เพราะอุฏฐานสัมปทาสามารถใช้เป็นฐานของการออกแบบหลักสูตรพัฒนาทักษะอาชีพและการสร้างรายได้ ขณะที่อารักขสัมปทาจะนำมาพัฒนาเป็นกรอบส่งเสริมการออม การบริหารหนี้ และการจัดการความเสี่ยงทางการเงิน โดยกัลยาณมิตตาสถาสามารถใช้เป็นฐานของการพัฒนาการเรียนรู้ทางการเงินที่มีครอบครัว ชุมชน วัด และเครือข่ายสังคมคอยสนับสนุน ส่วนสมชีวิตาใช้เป็นแกนกลางของการรณรงค์ด้านวินัยการใช้จ่ายและการต้านวัฒนธรรมบริโภคนิยม¹⁷ ดังนั้น ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ถือได้ว่า หลักธรรมนี้จะเป็นสะพานเชื่อมระหว่างจริยธรรมทางพุทธศาสนากับระบบการเงินร่วมสมัยได้ ข้อค้นพบนี้จึงยืนยันได้ว่า การพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักธรรมชุดนี้ สามารถยกระดับความฉลาดรู้จากมิติเชิงวิชาการไปสู่แนวทางสำหรับการกำกับตนเองเชิงคุณธรรมได้ ที่สำคัญ รูปแบบสำหรับการส่งเสริมเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงินทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และชุมชน เชื่อมั่นว่าจะสามารถดำเนินการได้อย่างแท้จริง โดยเนื้อหาที่แสดงในตารางที่ 1 ต่อไปนี้เป็นการสรุปรวบยอดข้อค้นพบเชิงสังเกต สำหรับการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย

17. อัง.จตุกก.อ. 2/61/353 (ไทย.มจร).

ตารางที่ 1 แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินและความมั่นคงทางการเงินของบุคคลตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

องค์ธรรม	แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินและความมั่นคงทางการเงินของบุคคลตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์			
	แนวทางพัฒนารายได้และเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ	แนวทางเสริมสร้างวินัยการออมและการป้องกันความเสี่ยง	แนวทางเสริมสร้างการเรียนรู้ทางการเงินบนฐานคุณธรรม	แนวทางพัฒนาพฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างมีสติ
อุฏฐานสัมปทา	ส่งเสริมการพัฒนาทักษะอาชีพและการมีรายได้เสริม	วางแผนการหารายได้เชื่อมโยงกับการออมตั้งแต่แรกเริ่ม	เรียนรู้จากบุคคลต้นแบบด้านสัมมาอาชีวะ	ปลูกฝังค่านิยมการใช้จ่ายจากรายได้สุจริต
อารักขสัมปทา	เชื่อมโยงรายได้กับการกันเงินสำรอง	ส่งเสริมการออม การประกัน และการบริหารหนี้	ถ่ายทอดทักษะการป้องกันความเสี่ยงผ่านชุมชน	สร้างนิสัยตรวจสอบรายจ่ายก่อนใช้เงิน
กัลยาณมิตตดา	เครือข่ายชุมชนช่วยสร้างโอกาสทางอาชีพ	กลุ่มออมทรัพย์ช่วยสร้างวินัยการออม	วัด ชุมชน และสื่อธรรมะเป็นศูนย์การเรียนรู้	กลุ่มสังคมช่วยเหลือหนุนและกำกับพฤติกรรมการใช้เงิน
สมชีวิตา	วางแผนรายได้และรายจ่ายให้สอดคล้องกับฐานะ	กำหนดสัดส่วนออมขั้นต่ำอย่างสม่ำเสมอ	เรียนรู้วินัยการเงินผ่านครอบครัวต้นแบบ	รณรงค์การใช้จ่ายพอประมาณ
ความมั่นคงทางการเงิน	รายได้มั่นคงและมีทางเลือก	มีเงินสำรองและมีภูมิคุ้มกันทางการเงิน	ความฉลาดรู้ทางการเงินบนฐานคุณธรรม	รายจ่ายไม่เกินรายได้ ไม่มีหนี้สิน

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินและความมั่นคงทางการเงินของบุคคล ประกอบด้วย การหารายได้ การออมและการป้องกันความเสี่ยง การเรียนรู้ทางการเงินจากเครือข่ายสังคมบนฐานคุณธรรม และการใช้จ่ายพอประมาณ ขณะที่ประเด็นที่สัมพันธ์กับองค์ธรรมทั้ง 4 ของหลักธรรมนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบเพื่อการบูรณาการเชิงระบบ พร้อมกับนำเสนอผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของฐานะทางการเงินเมื่อมีการประยุกต์ใช้ ดังนั้น แนวทางข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่า องค์ธรรมทั้ง 4 สามารถประยุกต์เป็นกรอบปฏิบัติในการ

พัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินและความมั่นคงทางการเงินได้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม นั่นคือ เมื่อพิจารณาเชิงบูรณาการจะเห็นว่า การสร้างรายได้ การออม การเรียนรู้จากกลไกมิตรที่เป็นเครือข่ายสังคม และการใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงชีวิตอย่างเหมาะสม พบว่าไม่ได้แยกส่วนจากกัน แต่มีการเชื่อมโยงเป็นวงจรอย่างเป็นเหตุเป็นผล ที่น่าสนใจคือ ผลของการคบมิตร ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญที่ต้องมาก่อนการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ เพราะมิตรที่ดีจะเป็นผู้ชี้แนะ แนวความคิด และพฤติกรรมที่ถูกต้อง โดยเฉพาะด้านการเงิน เช่น การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล การรู้จักออม และการหลีกเลี่ยงอบายมุข ในทางตรงกันข้าม หากคบมิตรที่ไม่ดี โดยทั่วไปจะถูกชักนำไปสู่ความฟุ่มเฟือย การใช้เงินเกินตัว การก่อหนี้สิน หรือการแสวงหารายได้ในทางที่ไม่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณได้ ดังแนวทางคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สอนให้ปฏิบัติไปตามลำดับขั้น ด้วยการแนะนำให้เริ่มจากการเลือกคบคนดีเป็นพื้นฐาน แล้วจึงพัฒนาไปสู่การใช้ชีวิตที่พอดีและมั่นคง เปรียบเสมือนมหาสมุทรที่มีความลึกโดยลำดับ เช่น บุคคลที่ประกอบอาชีพสุจริต มีการออมอย่างสม่ำเสมอ ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ และเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน สถานะทางการเงินจะมีเสถียรภาพสูงกว่าผู้ที่พึ่งพาการกู้ยืมเพราะขาดวินัยการออมที่น่าสนใจคือ การบูรณาการเชิงระบบขององค์ธรรมทั้ง 4 สามารถทำงานร่วมกันในลักษณะของโครงสร้างการเงินที่สมบูรณ์ เมื่อบุคคลได้ปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ จะนำไปสู่การมีรายได้ที่มั่นคง การมีเงินสำรอง การลดหนี้สินส่วนเกิน และการมีความฉลาดรู้ทางการเงิน

เมื่อพิจารณาในเชิงพลวัตของการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล จะเห็นได้ว่าการออมและการใช้จ่ายอย่างเหมาะสมไม่ได้มีผลต่อการรักษาสมดุลทางการเงินในปัจจุบันเท่านั้น หากยังเป็นฐานสำคัญที่เอื้อให้เกิดโอกาสในการสร้างความมั่งคั่งทางการเงินในอนาคตอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อบุคคลสามารถควบคุมรายจ่ายให้อยู่ในระดับที่สอดคล้องกับรายได้ และมีวินัยในการออมอย่างต่อเนื่อง ย่อมทำให้เกิดเงินส่วนเกินหรือเงินสะสมที่สามารถนำไปใช้เป็นทุนสำหรับการลงทุน การพัฒนาทักษะอาชีพ การขยายช่องทางหารายได้ หรือการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ได้ต่อไป กระบวนการเช่นนี้จึงก่อให้เกิดวงจรทางการเงินเชิงบวก กล่าวคือ จากการ

มีรายได้ นำไปสู่การออม จากการออมก่อให้เกิดเงินทุน จากเงินทุนต่อยอดไปสู่การลงทุนหรือการสร้างรายได้เพิ่มเติม และเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นก็ยิ่งเพิ่มศักยภาพในการออมและการบริหารจัดการเงินให้มั่นคงมากยิ่งขึ้นตามลำดับ กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า หลักธรรมนี้ไม่เพียงทำให้เกิดความมั่นคงทางการเงินในระดับพื้นฐาน แต่ยังส่งเสริมการเติบโตของฐานะทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องได้

4.3 สรุปแนวทางการบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เชิงเอกสารข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลเชิงบูรณาการ ที่มีทั้งมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางจริยธรรม โดยหากพิจารณาในมิติกรอบแนวคิดทางทฤษฎีประเด็นที่สำคัญคือ หลักอุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา ได้รับการยืนยันว่ามีศักยภาพในการอธิบายโครงสร้างพฤติกรรมการเงินตั้งแต่การแสวงหารายได้ การรักษาและการเพิ่มขึ้นของรายได้ การควบคุมการใช้จ่าย ไปจนถึงการเรียนรู้ทางการเงินผ่านทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ ซึ่งทำให้การบริหารจัดการเงินไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมการรักษารายได้ให้เกิดประโยชน์กับตน แต่ยังเป็นกระบวนการพัฒนาการเงินส่วนบุคคลในความหมายของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ถัดมาเมื่อพิจารณาถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย ผลจากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า หลักธรรมนี้สามารถเชื่อมโยงเข้ากับองค์ประกอบความฉลาดรู้ทางการเงินสมัยใหม่ได้ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และการกำกับตนเอง โดยการบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวจะช่วยยกระดับความฉลาดรู้ทางการเงินจากฐานความรู้เชิงวิชาการไปสู่การปฏิบัติในการกำกับตนเองเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากแนวคิดการจัดการเงินร่วมสมัย นั่นคือ แนวทางการบริหารจัดการเงินตามหลักธรรมนี้ไม่เพียงตอบโจทย์ด้านประสิทธิภาพทางการเงิน แต่นำไปสู่ความมั่นคงทางชีวิตและความสมดุลทางจริยธรรมไปพร้อมกัน หลักการนี้จึงมีคุณค่าเชิงทฤษฎีที่สามารถส่งเสริมการเงินส่วนบุคคลภายใต้กรอบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ และมีคุณค่าเชิงปฏิบัติในฐานะแนวทางการเสริมสร้างความฉลาดรู้ทางการเงินที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทยและความท้าทายของระบบการเงินร่วมสมัยในปัจจุบัน

5. อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า **หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างเป็นระบบ** ทั้งในด้านการแสวงหารายได้ การรักษาทรัพย์สิน การมีเครือข่ายบุคคลหรือสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อการดำเนินชีวิต และการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะของตน โดยหลักธรรมดังกล่าวให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับกรอบจริยธรรมที่กำกับการตัดสินใจทางการเงินอย่างมีเหตุผลและความพอดี ที่เป็นสาระสำคัญของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลตามหลักธรรมดังกล่าว ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงที่ตั้งอยู่บนความถูกต้องเหมาะสมและความสมดุลของชีวิต ไม่ได้มุ่งเพียงความมั่งคั่งทางวัตถุ แต่ยังมีมุงด้วย ด้วยเหตุนี้ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์จึงถือได้ว่าเป็นพื้นฐานคิดและแนวปฏิบัติที่ช่วยเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางคุณธรรมเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดตามหลักอภิวินัยสัมปทาจะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลที่ดีจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของความขยันหมั่นเพียร ความรู้ และการประกอบสัมมาชีพ กล่าวคือ การพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตและชุมชน เพราะเน้นการประกอบอาชีพที่สุจริต มีคุณค่า และเอื้อต่อการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน¹⁸ ดังนั้น เมื่อพิจารณาในบริบทของการเงินส่วนบุคคล จึงกล่าวได้ว่าการมีรายได้ที่ถูกต้องเหมาะสมและเกิดจากความเพียรพยายาม ย่อมเป็นจุดตั้งต้นสำคัญของวินัยทางการเงินและความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับบุคคล ในด้านการรักษาทรัพย์สิน หลักการรักษสัมปทาสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการรู้จักเก็บรักษา คຸ້ມครอง และใช้ทรัพย์สินอย่างรอบคอบ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดร่วมสมัยด้านการออม การป้องกันความเสี่ยง และการบริหารรายจ่ายได้เป็นอย่างดี นั่นคือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการบริหารจัดการความเสี่ยงในการดำรงชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการเตรียมพร้อม การป้องกันปัญหาทางเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิต

18. พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร และคณะ, “แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน”, *วารสารวิจัยวิชาการ*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม–กุมภาพันธ์ 2567), 1–19.

อย่างไม่ประมาท¹⁹ ซึ่งสนับสนุนว่า การบริหารการเงินตามหลักพุทธธรรมไม่ใช่เพียง การหาเงินให้ได้มากขึ้น แต่ยังรวมถึงการรู้จักรักษาและจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดและปลอดภัยจากความเสียหายต่าง ๆ

สำหรับหลักกัลยาณมิตตตา แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมทางการเงินของบุคคล ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่มีความเชื่อมโยงกับบุคคลรอบตัว สังคม และเครือข่าย ความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อการคิด การตัดสินใจ และการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ ซึ่งทุนทางสังคมมีบทบาทสำคัญต่อความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน ทั้งในด้าน ความไว้วางใจ ความร่วมมือ และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน²⁰ ผลการศึกษาดังกล่าว ช่วยยืนยันว่า การส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินหรือการสร้างวินัยทางการเงินส่วนบุคคลมีอาจพิจารณาเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้น แต่จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบททางสังคม และเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ช่วยเกื้อหนุนให้เกิดพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม ส่วนด้านสมชีวิตา เห็นได้ว่า การใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะ รายได้ และภาระของตน เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล เพราะช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมค่าใช้จ่าย ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่ตกอยู่ในวงจรหนี้สินเกินความจำเป็น เพราะมีงานวิจัยพบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเงินหนี้สิน ภาคครัวเรือนกับการใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการหนี้สิน ที่ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน มีส่วน ช่วยลดความเปราะบางทางการเงินของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ²¹ เมื่อนำมาเชื่อมโยง

19. พระมหาวิรัตน์ พลทนต์ และคณะ, “การบริหารจัดการความเสี่ยงในการดำรงชีวิตของประชาชน ด้วยหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล”, *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2568), 303-314.

20. ณัฐลา เลิศปัญญาวิวัฒน์ และคณะ, “ทุนทางสังคมกับองค์กรการเงินชุมชนหมู่บ้านนิคมพัฒนา หมู่ 7 ตำบลท่าชะเมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา”, *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565), 133-152.

21. ปณิดา ธรรมวงค์ และคณะ, “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมหนี้สินภาคครัวเรือน กับการใช้แนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงบริหารจัดการหนี้สินของประชาชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบึงมีศรีสุข จังหวัดอุบลราชธานี”, *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุตรดิตถ์*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2566), 49-63.

กับหลักสมชีวิตา จึงเป็นการเน้นย้ำว่า การดำรงชีวิตอย่างสมดุลและรู้ประมาณเป็นรากฐานสำคัญของสุขภาวะทางการเงินในระดับบุคคลและครัวเรือน

ข้อค้นพบอีกประเด็นที่สำคัญคือ เมื่อพิจารณาถึงการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาใช้ในการพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัยพบว่า หลักธรรมนี้มีความเหมาะสมและมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการการเงินในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ปัญหาทางการเงินไม่ได้เกิดจากการขาดความรู้ทางการเงินเพียงด้านเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภค ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ภาระหนี้สิน และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคม ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้จึงมีส่วนช่วยในการยกระดับของความฉลาดรู้ทางการเงิน จากการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องเงินจนนำไปสู่การใช้เงินอย่างมีสติ มีวินัย และมีคุณธรรม

ในการส่งเสริมความสามารถในการสร้างรายได้ หลักอภุชฐานสัมปทาสามารถพัฒนาเป็นแนวทางให้บุคคลมีความรู้ ทักษะ และความเพียรในการประกอบอาชีพสุจริต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธไม่เพียงช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการประกอบอาชีพ แต่ยังเป็นการสร้างฐานชีวิตที่มั่นคงและสอดคล้องกับคุณธรรมอีกด้วย²² ดังนั้น เมื่อนำมาประยุกต์ในมิติของความฉลาดรู้ทางการเงินจึงทำให้เห็นว่า การส่งเสริมความรู้ทางการเงินควรเริ่มตั้งแต่การสร้างทัศนคติที่ถูกต้องต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ การสร้างรายได้อย่างสุจริต และการเห็นคุณค่าของการพึ่งตนเอง สำหรับการรู้จักปกป้องและบริหารทรัพยากรทางการเงิน หลักอรัทขสัมปทาสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางด้านการออม การวางแผนรายรับรายจ่าย การเตรียมพร้อมรับความเสี่ยง และการตัดสินใจใช้เงินอย่างรอบคอบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ว่า หลักธรรมนี้เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างศักยภาพในการการบริหารจัดการความเสี่ยงในการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม²³ กล่าวได้

22. Hee-Chan Song, “Buddhist approach to corporate sustainability”, *Business Strategy and the Environment*, Vol. 30 No. 7 (2021), 3040–3052.

23. Metin İlbasmis et al., “Can financial literacy training improve financially responsible behavior? Experimental evidence from Turkish undergraduates”, *Borsa Istanbul Review*, Vol. 25 No. 2 (2025), 137–145.

ว่า การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัยควรมีเนื้อหาที่มุ่งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน ไม่ใช่เพียงการสอนให้หารายได้หรือใช้เครื่องมือทางการเงินเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงการรู้จักป้องกันความเสี่ยงและวางแผนอนาคตอย่างมีระบบ

ในประเด็นของการเรียนรู้ทางการเงินผ่านความสัมพันธ์ทางสังคม หลักกัลยาณมิตรสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางที่เน้นบทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษา และเครือข่ายสังคมในการหล่อหลอมพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม ดังนั้น ทูทางสังคมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชน เพราะความไว้วางใจ ความร่วมมือ และการพึ่งพาอาศัยกันมีผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน²⁴ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินจึงสะท้อนว่า การพัฒนาพฤติกรรมทางการเงินที่ดีควรอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมควบคู่ไปกับการให้ความรู้เชิงเนื้อหา สำหรับหลักสมชีวิตาสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการใช้ชีวิตทางการเงินอย่างพอประมาณ สอดคล้องกับรายได้ และไม่ตกอยู่ภายใต้วัฒนธรรมบริโภคนิยมเกินจำเป็น²⁵ กล่าวได้ว่า ผู้ที่ยึดหลักพอประมาณและมีเหตุผลย่อมมีแนวโน้มลดปัญหาหนี้สินและดำรงชีวิตทางการเงินได้มั่นคงยิ่งขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัยจึงไม่ควรมุ่งเพียงการเพิ่มความรู้ในการลงทุนหรือการบริโภคอย่างชาญฉลาดเท่านั้น แต่ควรสร้างทักษะการยับยั้งชั่งใจ การรู้ประมาณ และการกำหนดเป้าหมายชีวิตที่เหมาะสมร่วมด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้พิจารณาถึงผลเชิงบวกของหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลดังกล่าวแล้วข้างต้น ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลขาดการนำหลักธรรมดังกล่าวนี้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อาจส่งผลให้เกิดปัญหาทางการเงินและปัญหาใน

24. ทิพรัก ศิริพร, “ทุนทางสังคมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านปะตাকা ตำบลหนองใหญ่ อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด”, *วารสารการจัดการองค์กร และพัฒนาสังคม*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (2564), 43–52.

25. Madeleine Vollebregt et al., “Reducing without losing: Reduced consumption and its implications for well-being”, *Sustainable Production and Consumption*, Vol. 45 (2024), 91–103.

การดำเนินชีวิต เช่น บุคคลที่ขาดคุณธรรมสัมปทาย่อมมีแนวโน้มขาดความเพียรในการประกอบอาชีพ และไม่พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการสร้างรายได้ ส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง แตกต่างจากผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรและประกอบสัมมาชีพซึ่งย่อมสามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและพึ่งพาตนเองได้ ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่ขาดอารักขสัมปทา แม้จะมีรายได้ แต่หากไม่รู้จักเก็บออม ไม่วางแผนรายรับรายจ่าย และไม่ป้องกันความเสี่ยง ย่อมทำให้ทรัพย์สินรั่วไหล เกิดภาวะหนี้สิน และอาจเผชิญความเปราะบางทางการเงินได้โดยง่าย ส่วนผู้ที่ขาดกัลยาณมิตรตตา หรือคบหามิตรที่ไม่ดี ย่อมมีโอกาสถูกชักจูงไปสู่พฤติกรรมฟุ่มเฟือย การบริโภคเกินตัว การก่อหนี้โดยไม่จำเป็น หรือแม้แต่การแสวงหารายได้ในทางที่ไม่เหมาะสม ในทางตรงกันข้าม หากมีมิตรดีหรือเครือข่ายสังคมที่เกื้อกูล ก็ย่อมได้รับคำแนะนำ การสนับสนุน และแบบอย่างที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตทางการเงิน สุดท้าย ผู้ที่ขาดสมชีวิตาย่อมมีแนวโน้มใช้จ่ายเกินฐานะ ไม่รู้จักประมาณตน และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยม ซึ่งอาจนำไปสู่ความทุกข์จากภาระหนี้สินและการขาดเสถียรภาพในชีวิต

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงประโยชน์ที่เป็นผลจากการนำหลักธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ และผลจากการขาดหลักธรรมดังกล่าว เป็นการเน้นย้ำให้เห็นชัดว่า หลักธรรมนี้มีความสำคัญในฐานะฐานคิดของการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลและการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงสมดุล เพราะหลักธรรมนี้เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลที่ครอบคลุมทั้งด้านรายได้ การรักษาทรัพย์สิน ความสัมพันธ์ทางสังคม และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล อีกทั้งยังเป็นกรอบที่เชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางจริยธรรมอย่างชัดเจน จึงช่วยขยายความเข้าใจเรื่องการบริหารการเงินส่วนบุคคลให้ลึกซึ้งกว่าการมองในเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินที่สังเคราะห์จากหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทยและฐานคิดทางพระพุทธศาสนา จึงมีศักยภาพในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับได้มากกว่ากรอบความรู้ทางการเงินที่มุ่งเน้นเหตุผลเชิงเทคนิคเพียงด้านเดียว อีกทั้งยังสามารถพัฒนาบุคคลให้มีทั้งความสามารถในการจัดการเงินและความมั่นคงทางจิตใจ ที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

โดยสรุป ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย ทั้งในด้านการสร้างรายได้ การรักษาทรัพย์สิน การใช้พลังของเครือข่ายสังคม และการดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี จึงนับเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ หรือแนวทางส่งเสริมวินัยทางการเงินที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม

6. องค์ความรู้ใหม่

ดังที่ทราบแล้วว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมที่เน้นประโยชน์ในปัจจุบัน ที่ส่งเสริมให้บุคคลมีความสำเร็จในการทำงานและการบริหารจัดการทรัพย์สิน ซึ่งหลังจากที่ทำการวิจัยเอกสาร ที่เน้นในด้านความฉลาดรู้ทางการเงิน การศึกษาครั้งนี้ได้พบองค์ความรู้ใหม่ที่น่าสนใจว่า หลักธรรมนี้สามารถพัฒนาให้เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีสำหรับการกำกับพฤติกรรมบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคลบนพื้นฐานทางจริยธรรมได้ เพราะองค์ธรรมทั้ง 4 ได้แก่ อุดมฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา ไม่ได้ทำหน้าที่ในเชิงคุณค่าทางศีลธรรมที่แยกขาดจากการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ แต่ทำงานร่วมกันในลักษณะโครงสร้างเชิงเหตุปัจจัยที่กำหนดรูปแบบพฤติกรรมทางการเงินอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับแรงจูงใจในการหารายได้ กลไกการสะสมและคุ้มครองทรัพย์สิน ไปจนถึงการกำกับการบริโภคและกระบวนการเรียนรู้ผ่านทุนทางสังคม

ดังนั้น องค์ความรู้ที่น่าเสนอนี้ จึงเป็นการขยายกรอบจากความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคลในเชิงหลักการ ไปสู่การปฏิบัติเพื่อกำกับตนเองเชิงจริยธรรม ที่สำคัญยังแสดงที่ศนะขององค์ความรู้ใหม่ว่า การบริหารจัดการเงินตามมิติของแนวคิดความฉลาดรู้ทางการเงินที่ดี จะต้องรู้จักคบมิตรเพราะการมีมิตรที่ดีที่จะนำไปสู่พฤติกรรมการเงินของบุคคลที่ได้รับจากการเกื้อกูลและแนะนำจากเครือข่ายทางสังคม ดังนั้น จากข้อค้นพบใหม่ตามที่ได้นำเสนอดังกล่าว จึงได้จัดทำเป็นตารางสำหรับนำเสนอการจัดระบบองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในมุมมองเชิงโครงสร้าง ดังปรากฏในตารางที่ 1 ซึ่งเนื้อหาสำคัญในตารางนี้ ได้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านจาก

องค์ความรู้เดิมไปสู่องค์ความรู้ใหม่ กล่าวคือ เนื้อหาในตารางไม่ได้มุ่งอธิบายผลลัพธ์เชิงประจักษ์ แต่เป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดเพื่อให้เห็นขอบเขตของเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาสำคัญได้แก่ หลักธรรมโดยรวมและองค์ธรรมที่เชื่อมโยงกับการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล ที่ช่วยให้เห็นการขยายความหมายของหลักธรรมนี้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่ในการขยายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์สู่กรอบการกำกับพฤติกรรมการเงินเชิงจริยธรรม

ประเด็นองค์ความรู้เดิม	การยกระดับสู่กรอบเชิงทฤษฎี	บทบาทเชิงโครงสร้างต่อพฤติกรรมการเงิน	มิติการกำกับตนเองเชิงจริยธรรม	การเชื่อมโยงทุนทางสังคม
หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ในฐานะที่เป็นองค์ธรรมเพื่อความสำเร็จทางโลก	พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดที่เน้นในด้านการเงินส่วนบุคคล	ชี้ นำให้บุคคลสามารถกำหนดทิศทางการตัดสินใจทางการเงิน	บูรณาการจริยธรรมเข้ากับการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ	ส่งเสริมให้บุคคลที่เกื้อหนุนให้รู้จักการบริหารจัดการทรัพย์สินอย่างเหมาะสมเพราะการคบมิตรมีบทบาทต่อพฤติกรรมการเงิน
อู่ฐานสัมปทานในฐานะความขยัน	ประยุกต์เป็นกลไกที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ	กำหนดรูปแบบการแสวงหารายได้อย่างถูกต้อง	ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองในการทำมาหากิน	เรียนรู้แบบอย่างที่ดีและเหมาะสมจากเครือข่ายทางสังคม
อารักขสัมปทานในฐานะการรักษาทริพย์	ส่งเสริมให้เป็นแนวทางในการรู้จักออมทรัพย์และทราบถึงกลไกในการคุ้มครองและสะสมทรัพย์	ควบคุมพฤติกรรม การออมและการป้องกันความเสี่ยง	สร้างวินัยทางการเงินอย่างมีจริยธรรม	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมกองทุนหมู่บ้านและแนะนำสมาชิกของสังคมให้รู้จักออมทรัพย์

ประเด็นองค์ความรู้เดิม	การยกระดับสู่กรอบเชิงทฤษฎี	บทบาทเชิงโครงสร้างต่อพฤติกรรมการเงิน	มิติการกำกับตนเองเชิงจริยธรรม	การเชื่อมโยงทุนทางสังคม
กัลยาณมิตตดาในฐานะการคบมิตรดี	เน้นการคัดเลือกบุคคลที่จะคบหา โดยให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการใช้จ่าย	บทบาทของกัลยาณมิตรมีผลต่อการเรียนรู้และแบบแผนพฤติกรรมการเงิน	ช่วยขัดเกลาให้รู้จักการเป็นผู้มัธยัสถ์ เข้าใจในคุณค่าของเงิน และจริยธรรมทางการเงิน	ส่งเสริมให้ทราบและเข้าใจถึงความสำคัญของการเลือกคบมิตร
สมชีวิตาในฐานะการใช้ชีวิตพอประมาณ	เน้นการใช้จ่ายแบบพอเพียงตามฐานะของตนที่ให้ความสำคัญกับความเหมาะสมของรายได้	ส่งเสริมให้มีการตรวจสอบการเคลื่อนไหวของรายรับและรายจ่ายที่ต้องมีความสมดุล โดยมีการออมอย่างเหมาะสม	ลดพฤติกรรมฟุ่มเฟือยและการบริโภคเกินจำเป็น ไม่หลงตามวัตถุนิยม	มีความรู้เท่าทันกระแสบริโภคนิยม ไม่ยึดติดทุนนิยม แต่เน้นความเหมาะสมตามความจำเป็นตามหลักการ “เศรษฐกิจพอเพียง”

จากตารางที่ 1 ข้างต้นจะเห็นว่า สาระที่สำคัญคือ การนำเสนอให้ทราบไม่เพียงแต่ประเด็นที่สัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์ธรรมของหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันแต่ละรายการ ยังแสดงให้เห็นทราบเกี่ยวกับฉากทัศน์ที่จะนำไปใช้ในการส่งเสริมให้บุคคลมีพฤติกรรมจัดการรายรับและรายจ่ายให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน กล่าวคือ ได้เน้นให้ทราบถึงบทบาทที่สำคัญของกัลยาณมิตรตลอดจนบริบททางสังคม โดยเฉพาะการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงเหตุผลที่นำไปสู่รายได้ ตลอดจนผลลัพธ์ที่เป็นความมั่นคงทางการเงิน ซึ่งมีผลต่อการช่วยลดความเสี่ยงที่จะนำไปสู่หนี้สิน ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบ จึงเชื่อมโยงกับกลไกและแนวทางทั้งในด้านแรงจูงใจ การตัดสินใจ การกำกับตนเอง และอิทธิพลทางสังคม นั่นคือ การบริหารจัดการเงินที่ดี ไม่เพียงแต่จะขึ้นอยู่กับความฉลาดรู้ทางการเงิน ยังเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยงระหว่างจริยธรรม เศรษฐกิจ และทุนทางสังคมด้วย

7. บทสรุป

บทความวิจัยนี้ ได้แสดงให้เห็นทราบอย่างชัดเจนว่า หลักพุทธธรรมนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้ เนื่องจากองค์ธรรมทั้ง 4 ต่างเกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้มาซึ่งทรัพย์ที่ได้แก่ รายได้จากการประกอบอาชีพ รวมถึงการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์กับตนและครอบครัว ตลอดจนการเสนอแนวคิดที่เป็นการส่งเสริมให้รู้จักการออม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย ที่กล่าวได้ว่า ข้อค้นพบที่สำคัญคือ แนวทางสำหรับการจัดการทรัพย์ที่ดี ไม่เพียงแต่มีความฉลาดรู้ทางการเงิน ยังเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับการเลือกคบมิตรตามหลักการที่กล่าวว่า เครือข่ายทางสังคมที่ดีจะมีผลต่อพฤติกรรมกรรมการจัดการเงิน กล่าวคือ ผู้ที่มีเพื่อนดี จะเป็นผู้ที่รู้จักประหยัด การตัดสินใจในการใช้และจ่ายเงินจะพิจารณาตามความเหมาะสมทางเศรษฐกิจของตน มีการแบ่งเก็บออมเพื่อลดความเสี่ยงที่นำไปสู่ภาระหนี้สิน ในทางตรงกันข้าม ถ้าคบเพื่อนไม่ดีหรืออยู่ในสถานะแวดล้อมที่เป็นสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม จะมีผลต่อการเลียนแบบ ซึ่งในที่สุดอาจมีภาระหนี้สินจำนวนมาก ดังนั้นจะเห็นว่า การเข้าใจในหลักธรรมดังกล่าว จึงไม่ใช่เพียงการรู้จักการบริหารจัดการรายรับและรายจ่าย ที่เป็นการให้ความสำคัญในด้านสมดุลทางการเงิน แต่จะต้องรู้จักเลือกคบมิตร นั่นคืออธิบายสรุปได้ว่า แนวทางที่สำคัญสำหรับการบริหารจัดการทรัพย์ที่ดีคือ การปฏิบัติตามหลักการ “เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ” เพราะเป็นกลไกสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า หลักธรรมและคำสอนสำหรับการจัดการทรัพย์สามารถปฏิบัติได้จริงและมีผลต่อความอยู่ดีมีสุขของบุคคลและครัวเรือนอย่างยั่งยืน

8. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐควรนำหลักที่ปฏิธัมมิกัตถประโยชน์มาใช้เป็นกรอบเชิงจริยธรรมในการกำกั้นนโยบายส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินในระดับบุคคลและครัวเรือน โดยให้การสนับสนุนบทบาทของวัดและองค์กรชุมชนในฐานะกัลยาณมิตรทางการเงินเชิงระบบ ที่ดำเนินการควบคู่ไปกับการให้ความรู้เชิงวิชาการ แนวทางนี้จะช่วยเสริมเสถียรภาพและความยั่งยืนของระบบการเงินส่วนบุคคลในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

หน่วยงานด้านการศึกษา ศาสนา และพัฒนาชุมชนสามารถนำกรอบที่ปฏิธัมมิกัตถประโยชน์ไปใช้พัฒนาโครงการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลอย่างเป็นระบบ โดยเน้นให้วัดและชุมชนเป็นพื้นที่การเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการเงินควบคู่กับการพัฒนาทักษะชีวิต

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักที่ปฏิธัมมิกัตถประโยชน์ด้วยวิธีวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อทดสอบผลต่อพฤติกรรมทางการเงิน ควรขยายการศึกษาไปยังบริบทชุมชนที่หลากหลายเพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของทุนทางสังคม งานวิจัยควรให้ความสำคัญกับบทบาทของกัลยาณมิตรตตตามฐานะกลไกเสริมวินัยทางการเงินระยะยาว

รายการอ้างอิง

- ณัฏฐา เลิศปัญญาวิวัฒน์ และคณะ. “ทุนทางสังคมกับองค์กรการเงินชุมชนหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา”. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565). 133-152.
- ทิพรัก ศรีพร. “ทุนทางสังคมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านบะตาคา ตำบลหนองใหญ่ อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด”. *วารสารการจัดการองค์กร และพัฒนาสังคม*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (2564). 43-52.
- ปณิดา ธรรมวงศ์ และคณะ. “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรเป็นหนี้ภาคครัวเรือน กับการใช้แนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงบริหารจัดการหนี้สินของประชาชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระดับมั่งมีศรีสุข จังหวัดอุบลราชธานี”. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2566). 49-63.
- ประภัสสร คำสวัสดิ์ และคณะ. “ปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคที่ส่งผลต่อหนี้ภาคครัวเรือนของประเทศไทย”. *วารสารวิจัยไร่ไพพรรณี*. ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568). 137-147.
- ปิยรัช ผงอินทร และคณะ. “ปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน กรณีศึกษาเกษตรกรในจังหวัดนครพนม”. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*. ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567). 87-103.
- พระครูสุภัททีถกิจจานุการ และคณะ. “หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ”. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2565). 406-423.
- พระครูสุวรรณสิทธิธาดา (สุวิจักขณ์ มหาวีโร). “ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิต”. *วารสารนวัตศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2567). 15-27.

พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ และคณะ. “หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมหลักแห่งเศรษฐศาสตร์”.

วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568). 22-33.

พระปลัดวีระศักดิ์ ธีรกุลโร (ปกคำ) และคณะ. “การบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้าม

ชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี”. วารสารสังคมศาสตร์ และวัฒนธรรม. ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2567). 275-285.

พระพิภพ สีสสมปนุโน (ใจดี) และคณะ. “แนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินตามแนว

พระพุทธศาสนา ของพุทธศาสนิกชน อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่”. วารสาร มานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2563). 39-51.

พระมหาวิรัตน์ พลทุดโต และคณะ. “การบริหารจัดการความเสี่ยงในการดำรงชีวิต

ของประชาชนด้วยหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล” . วารสารพุทธนวัตกรรมการ และ การจัดการ. ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2568). 303-314.

พระมหาสมบุญ รุฑดิโกโร และคณะ. “แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธใน

ชุมชน”. วารสารวิจัยวิชาการ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2567). 1-19.

พระมหาสุภวิชัย ปภัสโร (วิราม) และคณะ. “การศึกษาเปรียบเทียบพุทธจริยศาสตร์

กับเศรษฐศาสตร์ทั่วไป”. วารสาร มจร. เลย ปริทัศน์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563). 84-99.

พระอธิการจรัส จารุณีโม และคณะ. “การศึกษาแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สิน

เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566). 865-873.

พัชราภา อินทพรต และคณะ. “ความฉลาดรู้ทางการเงินของนักศึกษาระดับปริญญา

ตรี สถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชน”. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2566). 1-14.

พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์. “เงินดิจิทัลกับเสถียรภาพทางการเงินสู่ระบบเศรษฐกิจประเทศไทย”.

วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564). 79-91.

ภัทรพล ใจเย็น และคณะ. “วิกฤตหนี้ครัวเรือนของไทยในยุคเศรษฐกิจโลกถดถอย: ปัญหาและทางออก”. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม–สิงหาคม 2566). 213–223.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มุกิตา ย่องไทยสง และคณะ. “การพัฒนาด้านฉลาดรู้การเงินโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา”. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2567). 38–53.

วิสุทธินันท์ นิลพัฒน์. “พุทธวิธีสำหรับการสร้างสมดุลชีวิตกับการทำงาน”. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2567). 152–162.

สุริยะ หาญพิชัย. “หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรไทย: สถานภาพความรู้ปัจจุบัน และข้อสังเกตบางประการ”. *Journal of Modern Learning Development*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (มีนาคม–เมษายน 2563). 191–213.

Hee-Chan Song. “Buddhist approach to corporate sustainability”. *Business Strategy and the Environment*. Vol. 30 No. 7 (2021), 3040–3052.

Madeleine Vollebregt et al. “Reducing without losing: Reduced consumption and its implications for well-being”. *Sustainable Production and Consumption*. Vol. 45 (2024). 91–103.

Metin İlbasmis et al. “Can financial literacy training improve financially responsible behavior? Experimental evidence from Turkish undergraduates”. *Borsa Istanbul Review*. Vol. 25 No. 2 (2025). 137–145.